

*Михайло Сергійович Іванов,
студент I курсу юридичного факультету
Політико-правового коледжу «АЛСКО»*

ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ В ПРАВОВУ СИСТЕМУ УКРАЇНИ ВІДНОВЛЮВАЛЬНИХ ПРОЦЕДУР В КОНТЕКСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА

Гострою правовою та соціальною проблемою сучасного українського суспільства стають постійно зростаючі обсяги правопорушень. У зв'язку із цим особливої актуальності набуває дослідження ефективних шляхів відновлення порушених прав та законних інтересів фізичних і юридичних осіб, суспільства та держави в цілому. Велика кількість вітчизняних вчених та практиків переймається проблемами запровадження в правову систему України відновлювальних процедур, зокрема, В. Нор, В. Попелюшко, М. Маркуш, О. Крикунов, О. Загурський, А. Туманяц та ін.

В контексті цього, слід розглянути, передусім, поняття правопорушення. Правопорушення – це соціальний і юридичний антипод правомірної поведінки, оскільки правопорушення є різновидом антисоціальної поведінки. У соціальному розумінні – це поведінка, яка суперечить інтересам суспільства, оскільки вона спроможна нанести шкоду правам і законним інтересам громадян, колективам і суспільству в цілому. Тож, правопорушення – це суспільно-шкідливе або небезпечне, винне діяння деліктоздатного суб'єкта, яке тягне настання юридичної відповідальності [6, с. 454]. При цьому окремі правопорушення можуть і не бути небезпечними для суспільства в цілому. Проте, взяті в сукупності, вони становлять суттєву небезпеку для нього, порушують режим законності, встановлений порядок.

Серед основних причин правопорушень виділяють економічні, соціальні, політичні, ідеологічні та юридичні фактори [7, с. 187-191]. Так, процес становлення української економіки, який має непослідовний, хаотичний характер, викликає у великій кількості громадян невдоволення, апатію, агресивність, невпевненість у завтрашньому дні, балансування поведінки на межі між правомірною і неправомірною. Нерегулярною оплатою праці, підвищенням плати за комунальні послуги, низьким рівнем соціального забезпечення держава також певним чином провокує (незалежно від соціально-психологічної нестійкості особи) нестабільність правомірної поведінки. Політична нестабільність суспільства, в свою чергу, спричинає нестабільність правомірної поведінки громадян, вступу в дію принципу «дозволено все, що не заборонено законом». Відсутність послідовності, логіки в прийнятті законів, і підзаконних актів, їх суперечливість та колізії підривають віру в якість закону та є підставою для поширення правового нігілізму.

Одним із найдавніших засобів протидії правопорушенням є юридична відповідальність. У випадках вчинення проступків чи злочинів, держава змушена вживати адекватних заходів для того, щоб припинити вчинені правопорушення, відновити порушені права і застосувати до правопорушника певні санкції або покарання. Дійовим способом впливу держави на правопорушника, покликаним забезпечити правомірну поведінку, відмовитися від спроб робити протиправні діяння, є юридична відповідальність. Юридична відповідальність – це передбачене нормами права застосування до правопорушника за скоєне ним правопорушення заходів державного примусу уповноваженими на те державними органами, у вигляді позбавлення або обмеження правопорушника певних благ [4, с. 29].

Однак, лише притягнення правопорушника до юридичної відповідальності сприяє охороні та відновленню порушених прав та законних інтересів громадян та всього суспільства. Треба зазначити, що і раніше робилися спроби віднайти альтернативні шляхи боротьби із правопорушеннями. Наприклад, О. Костенко згадує досвід А. Макаренка, який намагався перевиховати малолітніх злочинців шляхом залучення їх до праці [2, с. 40-41]. Однак, ми вважаємо, що враховуючи загальну тенденцію гуманізації правової системи України, особливого значення повинен набути інститут відновлювального правосуддя як альтернативний шлях відновлення порушених правопорушеннями прав та законних інтересів громадян та суспільства.

Відновлювальне правосуддя, як зазначає В. Маляренко, змінює мету правосуддя: «не покарання, а відновлення – зцілення, примирення і відшкодування шкоди. Відновлення не у формально-юридичній дійсності, де вважається, що покарання служить засобом відновлення пору-

шеного права, а відновлення як людська категорія» [3, с. 402]. Таким чином, можна погодитися з даною думкою про те, що необхідно змінити нашу реакцію на правопорушення, що безпосередньо впливає на формування нашого майбутнього [3, с. 397].

Я. Зейкан зазначає, що «тенденції розвитку судочинства, практика зарубіжних країн підштовхують до висновку, що протистояння в судовому процесі між прокурором і адвокатом повинно мати вихід і в досягненні процесуального замирення або зближення позицій» [1, с. 17].

Окремої уваги у вітчизняному судочинстві заслуговує інститут медіації. Під медіацією розуміють вид альтернативного врегулювання спорів, метод вирішення спорів із залученням посередника (медіатора), який допомагає сторонам конфлікту налагодити процес комунікації і проаналізувати конфліктну ситуацію таким чином, щоб вони самі змогли обрати той варіант рішення, який би задовольняв інтереси і потреби усіх учасників конфлікту. Запровадження медіації пов'язано із запровадженням системи швидкого та справедливого відправлення правосуддя. Сама концепція медіації і практика її застосування у різних європейських країнах, викладенні, зокрема, в Рекомендації № R (99) 19 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам Європейського Союзу щодо медіації в кримінальних справах [5]. Медіація забезпечує більш ефективне розв'язання проблеми відшкодування моральної та матеріальної шкоди; надає можливість сторонам впливати на рішення, що приймається у справі, допомагає зняти емоційне напруження.

Окрім того, медіаційні процедури до застосовуються не тільки в системі кримінального судочинства, а й інших юрисдикційних процесах: господарському, цивільному судочинстві тощо.

Підсумовуючи викладене, потрібно ще раз зазначити, що всі правопорушення є суспільно небезпечними або шкідливими діями, оскільки вони порушують суб'єктивні права і свободи людини, юридичної особи, держави чи суспільства в цілому. Порушуючи природні права або інтереси, які закріплені законом, правопорушник наносить шкоду людям, природі, державі чи організаціям. І хотілось б сподіватися на те, що зміни, які відбуваються у вітчизняному законодавстві, нададуть можливість суб'єктам права почувати себе впевнено, а правопорушникам усвідомити, що відповідальність за вчинене бути справедливою.

Список літератури:

1. *Зейкан Я. П.* Перешкоди правосуддю, або Хто попереджений – той озброєний: [практичний посібник] / Я. П. Зейкан. – К.: КНТ, 2009. – 256 с.
2. *Костенко О. М.* Воля і свідомість злочинця (дослідження з застосуванням принципу натуралізму): автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.08 «Кримінальне право та криминологія; кримінально-виконавче право» / О. М. Костенко. – К., 1995. – 46 с.
3. *Маляренко В. Т.* Перебудова кримінального процесу України в контексті європейських стандартів: [монографія] / В. Т. Маляренко. – К.: Юрінком Інтер, 2005. – 512 с.
4. *Молдован В. В.* Основи держави і права. Опорні конспекти: [навч. посібник] / В. В. Молдован. – К.: Юмана, 1997. – 240 с.
5. *Рекомендація № R (99) 19* Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо медіації в кримінальних справах (Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 679 засіданні заступників міністрів 15 вересня 1999 року). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>
6. *Скакун О. Ф.* Теорія держави і права: [учебник] / О. Ф. Скакун. – Х.: Консум, 2000. – 704 с.
7. *Тимченко С. М.* Теорія держави і права: [навч. посібник] / С. М. Тимченко, Л. Г. Удовика. – К.: Центр навчальної літератури, 2008. – 248 с.

Іванов М. С. Перспективи впровадження в правову систему України відновлювальних процедур в контексті реалізації права

Стаття присвячена дослідженню проблем правопорушень та можливості запровадження в правову систему України альтернативних процедур відновлення порушених прав та законних інтересів громадян та суспільства.

Ключові слова: правопорушення, юридична відповідальність, відновлювальне правосуддя.

Иванов М. С. Перспективы внедрения в правовую систему Украины восстановительных процедур в контексте реализации права

Статья посвящена исследованию проблем правонарушений и возможностей внедрения в правовую систему Украины альтернативных процедур восстановления нарушенных прав и законных интересов граждан и общества.

Ключевые слова: правонарушение, юридическая ответственность, восстановительное правосудие.

Слово молодым

Ivanov M. Prospects for introduction into the legal system of Ukraine restored procedures in the context of realization

The article deals with problems of crimes and opportunities to implement to the legal system of Ukraine alternative procedures of restoration of violated rights and lawful interests of citizens and society.

Key words: offense, legal liability, restored justice.